

DRŽAVNO NATJECANJE IZ BIOLOGIJE

2025.

3. skupina
(1. razred SŠ)

Zaporka natjecatelja			
SUDIONIČK NATJECANJE U	ZNANJU		
USPJEH NA NATJECANJU	Ukupan mogući broj bodova	Broj postignutih bodova	Postotak riješenosti
	50		
Potpisi članova povjerenstva			
1.			
2.			
3.			
Mjesto		Datum	

Napomena

Za rješavanje pisane zadaće imate na raspolaganju **120 minuta**.

Odgovori se upisuju isključivo u obrazac za odgovore. Trebaju biti napisani isključivo **plavom kemijskom olovkom**. Oni napisani grafitnom ili kemijskom olovkom koja se može brisati neće se uzimati u obzir pri bodovanju kao ni odgovori koji nisu čitko i jasno napisani.

Odgovori u obrascu **ne smiju** se prepravljati ili brisati korektorom. **Ispravljeni odgovori neće biti vrednovani.**

Za vrijeme pisanja zadaće nije dopuštena upotreba mobitela ni napuštanje prostorije u kojoj se provodi natjecanje.

Pri rješavanju zadataka možete upotrebljavati prazne prostore u pisanoj zadaći, ali se te bilješke ni rješenja **neće bodovati**. Bodovat će se **isključivo rješenja upisana u obrazac za odgovore**.

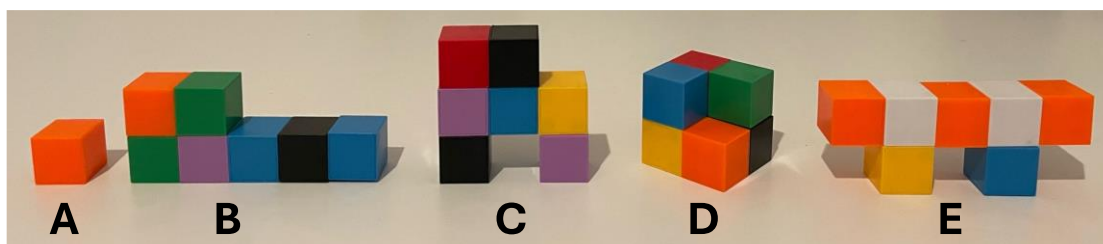
Ukupan broj bodova za pojedini zadatak naznačen je u polju uz svaki zadatak.

Ova stranica pisane zadaće pričvršćuje se uz obrazac za odgovore.

I. SKUPINA ZADATAKA

Pažljivo pročitajte navedene upute i prema njima provedite praktični rad. Rješenja zadataka upišite na listu za odgovore.

Praktični rad – Zašto je veličina važna: Na vašem se radnom mjestu nalazi sedam kockica. Od priloženih kockica složite geometrijska tijela prikazana na slici označena slovima od A do E. Za geometrijsko tijelo A dovoljna je jedna kockica, a za sva ostala geometrijska tijela potrebno je po 7 kockica. Geometrijska tijela koja trebate složiti predstavljaju hipotetske sisavce različitih veličina koje ubrajamo u isti rod.

1.1. Pomoću ravnala izmjerite organizme **A**, **B**, **C**, **D** i **E** te izračunajte njihova oplošja i volumene, a podatke upišite u tablicu u obrascu za odgovore.

	Organizam A	Organizam B	Organizam C	Organizam D	Organizam E
Oplošje (cm ²)					
Volumen (cm ³)					

1.2. Navedite sva slova kojima su označeni organizmi koji imaju veći omjer oplošja i volumena u odnosu na organizam označen slovom **B**.

1.3. Kojim je slovom označen organizam koji će najbrže gubiti toplinu u hladnom staništu? Objasnite svoj odgovor s obzirom na podatke iz tablice u zadatku 1.1.

1.4. Zamislite tri sisavca koji imaju isti volumen tijela kao sisavac u obliku kocke označen slovom **A**, ali jedan je oblika kvadra, drugi oblika piramide, a treći oblika kugle. Koji će od tih četiriju sisavaca imati najmanji omjer oplošja naspram volumena?

1. pitanje

13

1.5. Promotrite sliku lisice na snijegu. Uzimajući u obzir oplošje i volumen njezina tijela, objasnite kako prikazani položaj lisice tijekom spavanja pomaže u očuvanju njezine tjelesne topline.

Izvor slike: <https://www.naturepl.com/blog/2023/01/30/top-10-ways-animals-stay-warm-in-cold-weather/>

1.6. Odredite točnost sljedećih tvrdnji. Ako je tvrdnja u potpunosti točna, upišite redoslijedno na odgovarajuće mjesto u obrascu za odgovore slovo **T**, a ako nije u potpunosti točna, upišite slovo **N**.

1.6.1.	Morske životinje izložene su manjim temperaturnim promjenama okoliša u kojemu žive u odnosu na kopnene životinje jer voda ima manji specifični toplinski kapacitet u odnosu na zrak.	
1.6.2.	Arktička lisica ima manje uške od pustinjske lisice jer joj se tako smanjuje oplošje uški kroz koju se gubi toplota.	
1.6.3.	Poikilotermni organizmi povećanjem oplošja tijela, uz isti volumen, apsorbiraju veću količinu Sunčeve energije što im može omogućiti brže kretanje.	
1.6.4.	Homeotermni pelagički organizmi koji nastanjuju hladna mora nemaju oblik kugle, iako bi takav oblik omogućio najmanji omjer oplošja i volumena tijela, jer oblik kugle nije hidrodinamičan.	
1.6.5.	Planktonskim organizmima veliki omjer oplošja naspram volumena tijela olakšava lebdenje u stupcu vode.	

II. SKUPINA ZADATAKA

U obrazac za odgovore upišite slovo jednog točnog odgovora. Ako je upisano više od jednog odgovora, zadatak NE donosi bodove.

2.	Koji od navedenih procesa izravno povećava udio molekula dušika u zraku?	2. pitanje
	A. denitrifikacija B. nitrifikacija C. nitrofikacija D. respiracija E. transpiracija	1
3.	Koje će od navedenih skupina riba s obzirom na prehranu i životni vijek biomagnifikacijom postići najveće koncentracije olova u tkivima?	3. pitanje
	A. biljojedi kratkog životnog vijeka B. biljojedi dugog životnog vijeka C. svejedi dugog životnog vijeka D. mesojedi kratkog životnog vijeka E. mesojedi dugog životnog vijeka	1
4.	Koji specifični uvjeti vladaju na tresetištima u odnosu na nizinske travnjake i kako takvi uvjeti utječu na biljke koje tamo žive?	4. pitanje
	A. Razlaganje organskih tvari je sporije pa je u tlu manje dostupnih minerala za biljke. B. Razlaganje organskih tvari je sporije pa su biljkama dostupne u optimalnoj količini. C. Razlaganje mineralnih tvari je sporije pa je u tlu manje organskih tvari za biljke. D. Razlaganje organskih tvari je brže pa je u tlu više dostupnih minerala za biljke. E. Razlaganje mineralnih tvari je brže pa je u tlu više organskih tvari za biljke.	1
5.	Koja od navedenih skupina organizama proizvodi ukupno najveću količinu molekulskog kisika na Zemlji?	5. pitanje
	A. biljke B. zelene alge C. smeđe alge D. crvene alge E. cijanobakterije	1
6.	Na kruženje kojih kemijskih elemenata izravno i znatno utječe proces izgaranja zemnog plina?	6. pitanje
	A. vodika, dušika i kisika B. vodika, ugljika i dušika C. ugljika, fosfora i dušika D. ugljika, vodika i kisika E. ugljika, kisika i dušika	1
7.	Koja od navedenih biljaka najbolje podnosi povećanu slanost tla?	7. pitanje
	A. vrba B. jaglac C. kesten D. petrovac E. maslačak	1

III. SKUPINA ZADATAKA

U obrazac za odgovore upišite slova DVAJU točnih odgovora. Djelomično točno riješen zadatak također donosi bodove. Ako je upisano više od dva odgovora, zadatak NE donosi bodove.

8.	Koje su od navedenih vrsta alohtone u kopnenim ekosustavima Republike Hrvatske?	8. pitanje
	A. hrast lužnjak B. pitomi kesten C. divlji kesten D. obična jela E. bagrem	2
9.	Koje od navedenih vrsta pripadaju ekosustavima s globalno najvećom bioraznolikošću?	9. pitanje
	A. los B. vuk C. gorila D. jaguar E. carski pingvin	2
10.	Koje od navedenih tvari, prisutnih u različitim dijelovima organizama, sadržavaju znatan udio fosfora i tako izravno sudjeluju u njegovu kruženju u biološkim sustavima?	10. pitanje
	A. amonijak u mokraći miša B. celuloza u listovima bukve C. minerali u kostima brancina D. DNA u stanicama klijanca pšenice E. minerali u kućici puža vinogradnjaka	2
11.	Što od navedenog NIJE potrebno kako bi sjemenka graha proklijala?	11. pitanje
	A. kisik B. voda C. zemlja D. toplina E. svjetlost	2
12.	Koje su od navedenih ptica staničnice?	12. pitanje
	A. fazan B. čiopa C. slavuj D. vrabac E. lastavica	2

IV. SKUPINA ZADATAKA

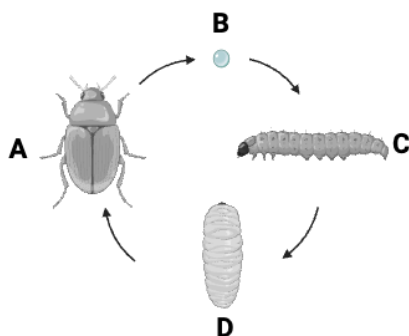
Odredite točnost tvrdnji. Ako je tvrdnja točna, upišite redosljedno na odgovarajuće mjesto u obrascu za odgovore slovo T, a ako nije točna, slovo N. Ako je uz istu tvrdnju upisano i slovo T i slovo N, zadatak NE donosi bodove. Djelomično točno riješen zadatak također donosi bodove.

13.	Akvaponika je metoda koja omogućuje istodoban uzgoj riba i biljaka, primjerice salate, bez korištenja zemlje. U akvaponijskom sustavu ključnu ulogu imaju bakterije koje sudjeluju u ciklusu dušika. Sustav za akvaponiku, kao što je prikazano na slici, sastoji se od nekoliko akvarija u kojima se nalaze različiti organizmi, a ti su akvariji povezani sustavom za strujanje vode. Cjelovite strelice prikazuju smjer kretanja vode, dok iscrtkane strelice prikazuju smjer kretanja zraka u sustavu. Tvarima navedenima u akvarijima bakterije se koriste za svoje metaboličke procese. Također, na ulazu i izlazu svake cijevi nalazi se filter koji sprječava prolaz usitnjenih organskih tvari iz jednog akvarija u drugi, čime se održava čistoća sustava i sprječava onečišćenje vode u susjednim akvarijima. Proučite shematski prikaz akvaponijskog sustava i odredite točnost navedenih tvrdnji.	13. pitanje
		3
		Created in BioRender.com bio
13.1.	Slovom A označene su bakterije koje provode proces amonifikacije.	
13.2.	Slovom B označene su bakterije koje provode proces nitrifikacije.	
13.3.	U korijenu salate nalaze se mutualističke bakterije koje provode proces nitrofikacije.	
13.4.	Disanjem riba nastaje ugljikov dioksid koji otopljen u vodi dolazi do akvarija s biljkama koje ga zatim uzimaju iz vode i koriste se njime kao glavnim izvorom ugljika za proces fotosinteze.	
13.5.	Salatu je moguće samostalno uzgojiti u vodi izvan prikazanog akvaponijskog sustava ako se u vodu dodaju samo nitrofikacijske bakterije.	

V. SKUPINA ZADATAKA

U sljedećim zadacima pažljivo pročitajte uvodni tekst, promotrite priložene slike, sheme ili grafičke prikaze te odgovore na postavljena pitanja upišite u obrazac za odgovore. Broj bodova naveden je uz svaki zadatak.

Provedeno je istraživanje o utjecaju abiotičkih čimbenika na brzinu preobrazbe jedne vrste kornjaša tvrdokrilca prikazane na slici.

Created in BioRender.com bio

Istraživanje je provedeno na ukupno 200 ličinki koje su podijeljene u četiri skupine po 50 ličinki. Svaka skupina izložena je različitim abiotičkim uvjetima kako je prikazano u tablici.

Skupina	Abiotički uvjeti
1.	temperatura 20 °C; prskanje vodom 1x tjedno
2.	temperatura 20 °C; prskanje vodom 3x tjedno
3.	temperatura 30 °C; prskanje vodom 1x tjedno
4.	temperatura 30 °C; prskanje vodom 3x tjedno

Sve skupine držane su u prozirnim plastičnim kutijama iste veličine izloženima dnevnoj svjetlosti. Podlogu u svim kutijama činila je zob, a sve skupine dodatno su hranjene visokoproteinskom hranom jedanput tjedno.

14.1. Ispunite tablicu tako da za svaku navedenu varijablu odredite predstavlja li nezavisnu, zavisnu ili kontrolnu varijablu u dijelu istraživanja u kojemu je proučavan utjecaj vlage na brzinu preobrazbe.

Svjetlost	
Hrana	
Vlaga	
Brzina preobrazbe	

14.2. Koja je varijabla zavisna u dijelu istraživanja u kojemu je proučavan utjecaj temperature na brzinu preobrazbe?

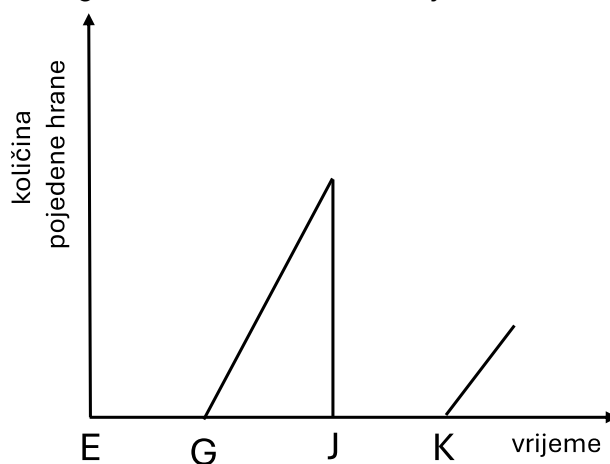
14. pitanje

8

14.3. Odredite točnost sljedećih tvrdnji o kornjašima prikazanim na slici.

14.3.1.	Stadij označen slovom A održava stalnu tjelesnu temperaturu neovisno o temperaturi okoliša.	
14.3.2.	Stadij označen slovom A diše plućima i potpuno je prilagođen životu na kopnu.	
14.3.3.	Stadij označen slovom B nastao je vanjskom oplodnjom i sadržava 2n broj kromosoma.	
14.3.4.	Stadij označen slovom C razmnožava se spolno, što povećava gensku raznolikost potomaka.	
14.3.5.	Oblik preobrazbe u ove vrste kornjaša naziva se nepotpuna preobrazba.	

14.4. Graf prikazuje količinu hrane koju pojedu različiti razvojni stadiji kornjaša prikazani na slici. Slovima **E**, **G**, **J** i **K** označeni su početci određenih stadija preobrazbe. Promotrite graf i odredite točnost tvrdnji.

14.4.1.	Razvojni stadij kukca na slici označen slovom A na grafu je predstavljen dužinom omeđenom slovima E i G .	
14.4.2.	U razvojnem stadiju koji je na grafu predstavljen dužinom omeđenom slovima E i G ne događaju se procesi izmjene tvari i energije.	
14.4.3.	Točka označena slovom J označava kraj procesa preobrazbe.	
14.4.4.	Jedinka u razvojnem stadiju koji je na grafu predstavljen dužinom omeđenom slovima J i K ne jede gotovu hranu iz okoliša, već se hrani autotrofno.	
14.4.5.	Odrasli kukac jest razvojni stadij koji pojede najveću količinu hrane iz okoliša.	

U istraživanju je analiziran udio žive u tkivima različitih vrsta riba. Analiziran je veći broj jedinki različite starosti i veličine. Pažljivo promotrite tablicu koja prikazuje srednju vrijednost udjela žive u uzorcima različitih vrsta riba.

Vrsta ribe	Srednja vrijednost udjela žive ($\mu\text{g/kg}$)
tuna	143
orada	74
sardina	54
skuša	32
šaran	26
pastrva	15

(Prema: <https://veterina.com.hr/koncentracije-zive-u-razlicitim-vrstama-riba/>)

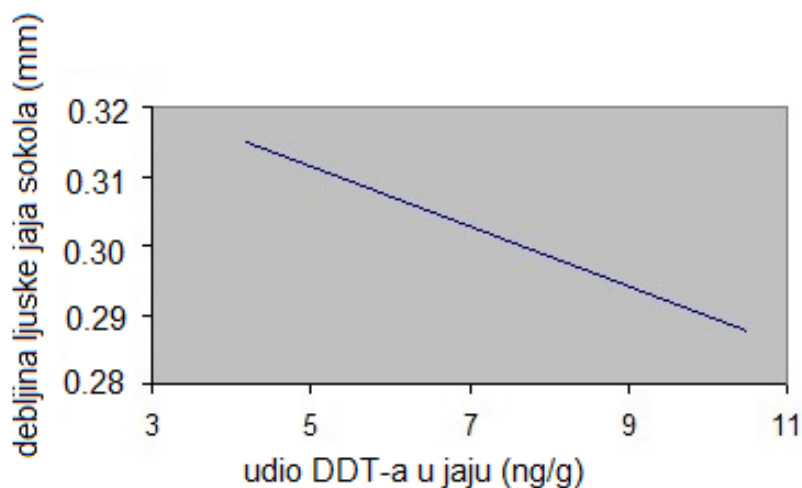
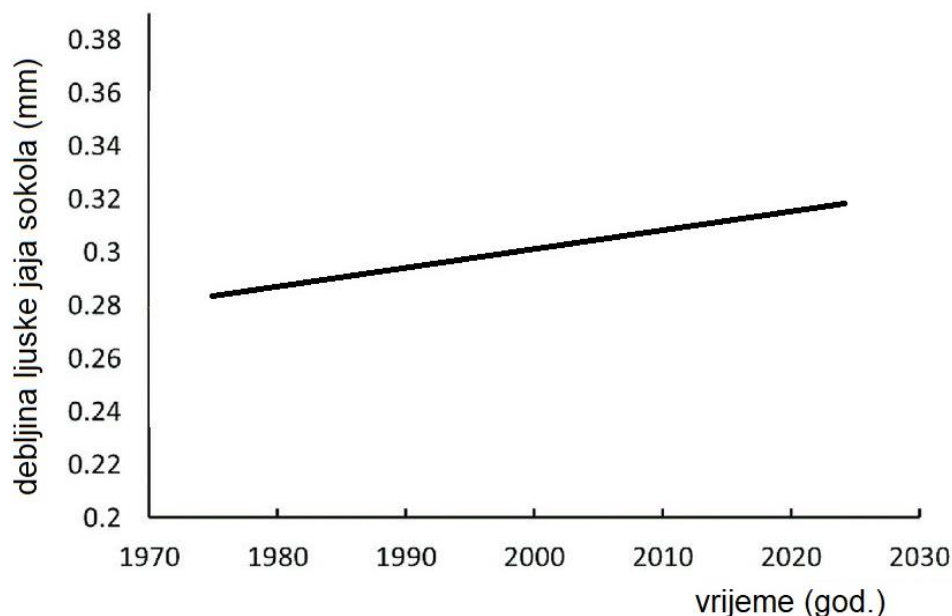
15.1. Odredite točnost tvrdnji vezanih uz provedeno istraživanje.

15.1.1.	Nema razlike u prosječnom udjelu žive u istraživanim slatkovodnim vrstama u odnosu na morske vrste.	
15.1.2.	Jedinke većih vrsta riba uvijek imaju veću srednju vrijednost udjela žive od jedinki manjih vrsta.	
15.1.3.	U istraživanju su korištene samo ribe koštunjače.	
15.1.4.	Jedinke najmanje morske vrste imaju najniže srednje vrijednosti udjela žive u odnosu na ostale istraživane morske vrste.	
15.1.5.	Udio žive u svim istraživanim morskim vrstama manji je što je vrsta na nižoj trofičkoj razini.	

15.2. Prema preporuci odgovorne institucije, najveća dopuštena masa unesene žive tijekom jednog tjedna jest 1,5 μg po kilogramu tjelesne mase čovjeka.

Osoba od 50 kg konzumira 500 g ribe tri puta tjedno. Koje sve od navedenih vrsta NE smije konzumirati u navedenoj količini jer će premašiti unos dopuštene mase žive?

DDT je insekticid čije je štetno djelovanje na različite skupine organizama dokazano istraživanjima. Zbog toksičnosti je upotreba DDT-a u većini razvijenih zemalja zabranjena, iako se u nekim južnoameričkim zemljama još uvijek upotrebljava u poljoprivredi i suzbijanju malarije. Pažljivo promotrite grafički prikaz promjene debljine ljuske jaja populacija sivih sokola na Grenlandu u posljednjih 50 godina i grafički prikaz promjene debljine ljuske jaja ovisno o koncentraciji DDT-a u jajetu.

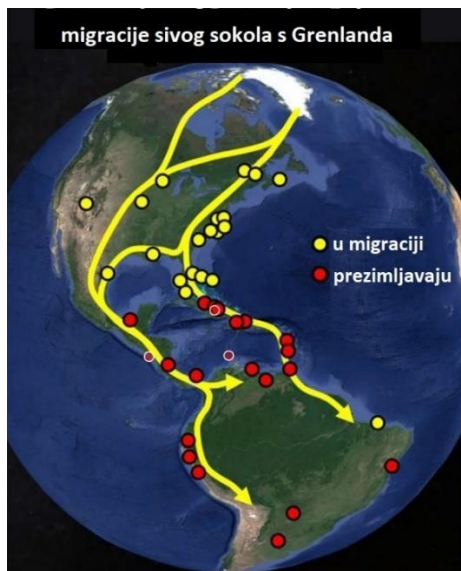

16.1. Na koju sistematsku skupinu organizama DDT ima najizraženiji učinak?

16.2. Koja je ljudska aktivnost uzrokovala prikazanu promjenu u debljini ljuske jaja sivih sokola od sredine 70-ih godina 20. stoljeća do danas, uzimajući u obzir informacije na grafičkim prikazima?

16.3. Kako DDT sprječava širenje malarije?

16.4. U srednjoeuropskim je populacijama sivog sokola promjena debljine ljuske jajeta prikazana na prvom grafu bila brža nego u grenlandskim populacijama. Pažljivo promotrite sliku koja prikazuje migracijske rute jedinki grenlandskih populacija sivog sokola.

16.4.1. Kako su prikazane migracije utjecale na koncentraciju DDT-a u jajetu i posljedičnu promjenu debljine ljuske jajeta grenlandskih populacija u odnosu na srednjoeuropske populacije? Što je uzrok takve promjene?

16.4.2. Navedite jedan razlog zašto sivi sokol ne migrira najkraćom zračnom linijom od Grenlanda do staništa u Južnoj Americi.